

Gefördert und Gesegnet. Die Kirche der Siebenbürger Sachsen und ihr lutherisches Erbe. Festschrift zum 500. Geburtstag D Martin Luthers, Hermannstadt 1983. 264. (Buzdítva és megáldva. Az erdélyi szászok egyháza és lutheránus öröksége. Emlékkönyvünk D. Luther Márton születése 500. évfordulójára. Nagyszeben, 1983. 264. l).

Az emlékkönyv előszavában dr. Albert Klein püspök megállapítja, hogy az évforduló Luther Márton újraértékelésére indít. A nagy reformátor ugyanis az utóbbi öt évszázad szellemtörténetének legvitatottabb alakjai közé tartozik. Amíg tanítványai elismerték profétai tekintélyét, tanítását pedig „örök evangéliumnak” tartották, addig a római egyház az egyház egységének rombolóját látta. A felvilágosodás korában sokan úgy tisztelték, mint a vallásszabadság előfutárját. Az első világháború után fordítanak nagyobb figyelmet a reformátor tevékenységének objektív elbírálására.

Az emlékkönyv 17 tanulmányt közöl teológiai tanároktól és lelkészektől; ezek közül kiemelendőnek tartjuk a következőket. Wolfgang Rehner: *Luther Márton élete*; dr. Hermann Pitters: *Luther és a reformáció kezdete az erdélyi szászok egyházában; erdélyi kapcsolatok Wittenberggel a 16. század első felében*; dr. Christoph Klein: *Luther Márton megváltásról szóló tanításának horizontális dimenziója*; Dr. Hans Klein: *Honterus János Szentírás értelmezése*; dr. Paul Philippi: *Luther vitatott öröksége Wittenbergben és Brassóban; egy új dokumentum Titus Amicinusról*; Dr. Hermann Binden: *Simion Graf, egy segesvári lutheránus teológus életútja és munkássága*; dr. Christian Weiss: *Luther által használt egyes hagyományos szövegek c. tanulmánya.*

Az emlékkönyv eszmei mondanivalóját summázza dr. Hermann Pitters: *Remények és perspektívák. A mi reformatori örökségünk és annak fontossága a jelen számára c. tanulmánya.* A szerző hangsúlyozza a lutheránus reformatori eszmények és a társadalmi élet közötti kapcsolatot az evangélikus egyház történetében. Luther erdélyi követői nem csinálhattak absztrakciót a társadalmi valóságokból. Tudatában voltak annak, hogy a keresztyén ember a világban él, itt van a helye, ahol hitét értékesíteni tudja, a szeretet cselekedetei által, embertársai és a társadalom életében. A lutheránus örökség ökumenizmusra indít és azt segíti elő; ugyanakkor nem csak arra kötelez, hogy közreműködjünk a jelen kérdéseinek megoldásában, hanem amint Isten akarja, perspektívákat nyit az evangélikus egyház jövőjét illetően.

Az emlékkönyv egy fontos dokumentum nemcsak az Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház hívei hanem mindazok számára is, akik meg akarják ennek az egyháznak a múltját ismerni és hozzájárulását az európai kultúra gazdagításához.

(—)

Hints Miklós: *Festett famennyezetek, faragott kapuk Aranyosszéken.* Korunk, 1983. 3. sz. 243—246.

Templomaink mennyezet-karzat-, valamint padelő festményeiről összefoglaló, egységes munka még nem jelent meg és nem is jelenhetett, mivel e tekintetben még az adatgyűjtésnél tartunk. A legjelentősebb és értékesebb közlések Kelemen Lajos, néhai egyházi főgondnokunk tollából jelentek meg. Ő felekezeti különbség nélkül a kezdeti mennyezetfestmények legértékesebbjeink tanulmányozására tekintett, a XV—XVI. századiakra (gogánváraljai, ádamosi stb.). Ilyen jellegű írásainak jelentős része megjelent 1977-ben a *Művészettörténeti tanulmányok* első kötetében. Tekintve, hogy még a fennmaradt tárgyi emlékek és adatok gyűjtésének idejét éljük, örömmel olvassuk Hints Miklós cikkét Aranyosszék mennyezetfestményeiről. Az általa ismertetett 7 templommennyezet közül 4 unitárius, ezeknek

adatai forrás jellegüknél fogva a majdani történetírás alapját is képezik. Ezért tanulmányának ismertetésénél az unitárius vonatkozásokat szöszerint idézzük.

„A *kövendi* unitárius templom mennyezetfestménye 1721-ben és 1796-ban készült. Feliratai az egyik kazettán: „Isten ditsőségére készítete ezen menyegzetet kövendi unitaria szent eklezia költségével midőn enek Tanka Sámuel curátora, Bardutz és Egrí István egyházfia volna Tordai Dombai Moses és fija János által anno 1796“, és egy másikon: „Az 1721 és 1796 években festett mennyezet tábláinak festését javította, nagyobb részét a régi minták szerint újra festette Muzsnai Ur-mössy Jenő nagybirtokos neje jászenovoi Bencur Elza 1913. évben.“ „A mennyezet 166 kazettából áll, az ornamentika kevés kivételtől eltekintve soronként ismétlődik, hasonló, de nem azonos mintákkal. Három alakos kompozíció is előfordul: a fiait tápláló pelikán, egy stilizált madár és az erdélyi bútorfestés gyakori eleme, a kigyó. A többi kompozíció virágelemekre épült, és szimmetrikus felépítésű. Két mintán olaszkoszorús díszítés van, két másikon pedig az életet jelképező magok. Az ábrázolás a kazetta teljes felületét kitölti. Külön figyelmet érdemel a kazetták igényes, kettős rámozása.“

„Az *aranyosrákosi* unitárius templom mennyezetfestmény-töredékei a vidék legrégebb megmaradt emlékei. A templom felépülése, 1652 után készülhettek. Az 1793-as restaurálás alkalmával a régi kazettákat levették. Közülük néhányat a karzat könyöklőjére és egy pad támlájára tettek ugyan, s így ha kopott állapotban is, de máig megmaradtak. A kompozíciók keretezettek, szimmetrikusak, sötét alapszínűek. Stilizált növényi elemeken alapuló ornamentikájuk valószínűleg soronként hasonló volt, a néhány megmaradt tábla közül kettő hasonló. A kazettaszemek keretezése több soros, pettyekkel tarkított sávokból áll. Az egyik minta fecskéfészkes, egy másikon stilizált madárfej látható virágminták között. A táblák zöld színűek, az alapszín barna vagy okkersárga, a virágok színe fehér, sárga és téglavörös.“

„A *mészközi* unitárius templomot Debreczeni László műépítész és grafikus tervei alapján restaurálták 1931-ben, amikor a templom festett kazettákat is kapott. Ezek között helyezkedik el az a 4 darab 1783-ból származó kazetta is, melyet a javításkor talált Balázs Ferenc. Páronként hasonló növényi díszítésű alkotások, egy tőből vagy egy központból kiinduló tulipánokkal, keretezésük pettyes sorokból és vonalkákból áll.“

„A *várfalvi* unitárius templom mennyezete 1672-ből való, szép késő reneszánsz munka volt, csupa centrális motívummal. Felirata az egyik kazettán: „Hoc lacunar aedificavit. Suo Sumptu Generosus Jacobus Fodor de Várfalva Anno Dni 1672 Die 23a July Regnate Principe Michaele Apaffi Parocho existente Johanne Karatsoanfalvino AEdile Gregorio Pálffi Authore Stephano Osvat de Hilip.“ A mennyezet nyugati részén egy későbbi felirat: „Penes Benig. Rescriptum Altissimi Imp. Josephi IIdi facta Investigatione ex Speciali Decreto Excelsi R. Gubernii Templum et hoc Lacunar in anno Dni 1783 Eccla Unitaria Várfalv. Suo Sumptu sub Parocho Tok. per Curat. Andream et Samuelem Pálffi AEdil. Mich. et Thom. Pálffi denuo curavit fieri Authore Samuele Kövendi. Gloria Deo.“

A kazettákat a múlt század végén a tartószerkezet gyengülése miatt levették, és eladták az Erdélyi Múzeum Egyletnek. Az első világháború után a mennyezetnek vagy egyes részleteinek még meg kellett lennie, de azóta biztosan elpusztult. Maradt azonban róla fénykép. A két említett festő közül az utóbbi, Kövendi Sámuel ismert kolozsvári asztalos volt, alkotásai megmaradtak Dicsőszentmártonban; 1769-ben készültek. Mivel a festő-asztalosok általában ugyanazon minták alapján, hasonló színekkel dolgoztak, el tudjuk képzelni milyenek lehettek a várfalvi kazetták.“

Hints Miklós tanulmányának adatközlő értékén túl két lényeges szempontra is figyelmeztet, az egyik: nézzünk jobban széjjel házunk táján, a másik: bármennyire szép a friss, új szín, pótolhatatlan értékek semmisülhetnek meg az átfestésekkel.

Szabó Dezső

ÎNTRERINDERA POLIGRAFICĂ CLUJ
Municipiul Cluj-Napoca Cd. nr. 3048(1984

CUPRINSUL • CONTENTS

Conferința pentru dezarmare și pace a cultelor din România • The Disarmament and Peace Meeting of the Denominations from Romania	53
Apel către toate bisericile și organizațiile creștine mondiale, religiile lumii și oamenii doritori de bine de pretutindeni • Appeal to all Churches and World Christian Organizations to all Religions of the World and to all Men of Goodwill everywhere	59
Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste • The Plenary Session of National Council of the Socialist Democracy and Unity Front	60
Plenara Comitetului Central al Organizației Democrației și Unității Socialiste • The Plenary Session of Central Committee of the Socialist Democracy and Unity Organisation	62

STUDII • STUDIES

Dr. Béla Varga: Despre doctrinele de bază ale religiei unitariene • The Basic Principles of the Unitarian Religion	63
Domokos Simén: Memoriu • Memoir of Domokos Simén	73
István Kovács: Timpul liber, ca posibilitate de autoinstruire în viața preotului • The Leisure Time as Possibility of Self-Instruction in the Minister's Life	86
István Dávid: Istoria orgii Parohiei Unitariene din Cluj-Napoca • History of the Organ of the Unitarian Parish in Cluj-Napoca	95

LUCRĂRI OMILETICE • SERMONS

Mózes Kedei: Rugăciunea noastră • I Pour out my Soul	100
Victoria voinței • The Victory of the Will	101
József Kászoni: Să iubești pe aproapele tău • Love your Neighbour	102
Dónes Katona: În numele egalității în drepturi • In the Name of Equality of Rights	104
Ferenc Szász: Părinte, în minile Tale încredințez duhul meu • Father, into thy Hands I Commit my Soul	106
Fi și-au împărțit hainele Lui între ei • They Divided his Clothes among them	110

VIATA BISERICESCA ȘI ȘTIRI • CHURCH LIFE — NEWS

RECENZII • BOOK REVIEWS

Colectivul de redacție — Editors

Președintele și redactor responsabil: dr. Lajos Kovács, episcop. Membrii: dr. János Erdő (redactor responsabil adjunct), dr. Árpád Szabó, Dezső Szabó (redactori), György András și Lőrinc Mikó.

Redacție — Editorial Office, 3400 Cluj-Napoca, Bdul Lenin nr. 9, R. S. România.
Tel: 15271

